

A DEBRECENI ÍTÉLŐTÁBLA INDÍTVÁNYA AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGHOZ*

A Debreceni Ítéltábla Debrecenben, a 2005. november XX. napján megtartott nyilvános fellebbezési tárgyaláson meghozta az alábbi végzést:

A hivatalos személy által kötelességszegéssel elkövetett vesztegetés bűntette és más bűncselekmények miatt K. R. A. és társai ellen indult Bf. XXX. szám alatt folyamatban lévő büntetőügyben a büntetőeljárást felfüggeszti, és az Alkotmánybíróság eljárását kezdeményezi, amelynek során indítványozza a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) 206. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és ex nunc hatállyal történő megsemmisítését.

INDOKOLÁS

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2005. március 24-én kihirdetett XXX. számú ítélete ellen bejelentett védelmi fellebbezések folytán a Debreceni Ítéltáblán 2005. június XX-jén a Bf. XXX. szám alatt indult másodfokú eljárás. Az elsőfokú eljárásban sor került titkos információgyűjtés által szerzett adatok bizonyítékként történő felhasználására is. A perben a vád és az elsőfokú ítélet döntő bizonyítékát a nyomozást megelőzően végzett titkos információgyűjtés adatai, a telefonlehallgatásokat rögzítő okiratok képezték.

A Debreceni Ítéltábla előtt folyamatban lévő ügyben a titkos információgyűjtésre vonatkozó főbb adatok a következők. A nyomozás irataihoz csatolt okirat szerint a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatának (RSZVSZ) vezetője nyilatkozott arról, hogy a K. R. ellen indult ügyben a különleges eszköz alkalmazását a Pesti Központi Kerületi Bíróság engedélyezte a 2.Ti. XXX. és a 2.Ti. XXX. számú végzésben. A titkos információgyűjtés eredményét illetően a szigorúan titkos minősítést feloldotta, és lehetővé tette a telefonlehallgatások nyílt eljárásba vonását. A vádemeléskor ugyanakkor nem került sor a Be. 206. § (1) bekezdésének alkalmazására, tehát az ott előírt indítvány, a bírósági határozatok, a jelentés csatolására, sőt még az engedélyező bíróságok részéről a titkos információgyűjtés szabályosságát tanúsító igazolások sem álltak rendelkezésre.

Az elsőfokú eljárásban a bíróság intézkedett a különleges eszköz engedélyezése szabályosságának el-

lenőrzése iránt. Megkereséseire egyrészt a Fővárosi Bíróság titokvédelmi felügyelője igazolta, hogy K. R. A. (I. r. vádlott) XXXX hívószámú mobiltelefonjára a Pesti Központi Kerületi Bíróság a 2002. szeptember 2-án hozott 2.Ti.Tük. XXX. számú végzésben 2002. szeptember 3-a 16.00 órától 2002. december 1-jé 16.00 óráig adott a lehallgatásra engedélyt. Ezen túl a XXXX hívószámú, szintén az I. r. vádlott használatában lévő telefonra a Pesti Központi Kerületi Bíróság a 2002. október 9-én kelt 2.Ti.Tük. XXX. számú végzéssel 2002. október 9-e 16.00 órától 2002. december 16.00 óráig engedélyezte a lehallgatást. Az igazolás szerint a titkos nyomozás eredeti célja az RSZVSZ hozzájárulása alapján a Btk. 250. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés szerint minősülő és büntendő vesztegetés bűntette.

Ezen túl bírósági irat 32. szám alatt a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság elnöke igazolta, hogy Sz. G. (VIII. r. vádlott) XXXX hívószámú telefonjára a bíróság az 1994.El.T. XX. számú végzésével a 2002. július 16-án kelt végzéssel 2002. július 18. napján 8.00 órától 2002. október 15-e 8.00 óráig, valamint az 1994.El.T. XXX. számú, 2002. október 8-án kelt végzéssel 2002. október 15-e 8.00 órától 2003. január 12-e 8.00 óráig adott a lehallgatásra engedélyt.

Az igazolás más adatot nem tartalmaz. Sem a bűncselekményt, sem az eredeti célt nem jelöli meg, de azt sem, hogy konkrétan melyik bíróság adott engedélyt a különleges eszköz alkalmazására. A titkos információgyűjtésről adott bírósági igazolás így alkalmatlan a célhoz kötöttség vizsgálatára. Sem a bűncselekményt, sem az eredeti célt nem határozta meg, így a VIII. r. vádlott telefonlehallgatásának törvényességét még behatárolni sem lehet.

A titkos információgyűjtést végrehajtó RSZVSz illetékes vezetője védői megkeresésre közölte álláspontját, mely szerint nem köteles a Be. 206. § (1) bekezdésében írt, a titkos információgyűjtés elrendelésére irányuló indítvány, bírósági határozat, továbbá a végrehajtásról készített jelentés megküldésére, mert a Be. 206. § (3) bekezdése ezt nem írja elő. Az úgynevezett eljárási szakaszt illetően – véleménye szerint – a szabályozásban joghézag van.

Az ítéltábla a felülbírálati eljárás során észlelte, hogy a Be. 206. § (3) bekezdésének azon szövegrésze, hogy „a titkos adatszerzés eredménye más

* A végzés szövegét a tanács elnöke bocsátotta a szerkesztőség rendelkezésére.

büntetőeljárásban, valamint a nyomozás elrendelését megelőzően a bíró, illetőleg az igazságügy-miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredménye büntetőeljárásban az általános szabályok szerint [Be. 76. § (2) bekezdés] is csak akkor használható fel”, sérti az Alkotmány következő rendelkezéseit:

2. § (1) bekezdés: „[A] Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.”

8. § (1)–(2) bekezdés: „[A] Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelezettsége. „A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és köteleességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”

50. § (3) bekezdés: „[A] bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve.”

57. § (1) bekezdés: „[A] Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamilyen perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.”

57. § (3) bekezdés: „[A] büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga.”

59. § (1) bekezdés: „[A] Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.”

Az Alkotmánybíróság már több határozatában kifejtette a normavilágosság követelményével kapcsolatos álláspontját. Ez alapján a jogbiztonságnak része a világos és a jogalkalmazás során felismerhetően értelmezhető és egyértelmű normatartalom. Ezt szem előtt tartva a következőket kell megállapítani. A Be. 206. § (3) bekezdése egyrészt rögzíti, hogy a „pre-nyomozati” szakban végzett titkos információgyűjtés eredménye az általános szabályok, vagyis a Be. 76. § (2) bekezdése szerint használható fel. Ez a megoldás az eljárási törvényben megfogalmazott, a bizonyítékok szabad mérlegelésének és a tisztességes eljárás alapjogi garanciáinak megfelel. Egyértelmű szűkítést jelent azonban az a kitétel, hogy „is csak akkor használható fel, ha a Be. 201. §-ban meghatározott feltételek a büntetőeljárás, illetőleg a másik büntetőeljárás esetében is fennállnak, és a felhasználás célja megegyezik a titkos adatszerzés vagy titkos információgyűjtés eredeti céljával”.

A Be. 201. §-ában meghatározott feltételekre való hivatkozás helyes értelmezését nyilvánvalóan kétségesse teszi, hogy az 1994. XXXIV. törvény (Rtv.) 63. § (1) és 69. § (3) bekezdései a titkos információ-

gyűjtés végrehajtására szolgáló különleges eszközök alkalmazását – a Be. 201. §-hoz képest – részben szélesebb körben, részben pedig eltérő megfogalmazással rögzítik. Így a titkos információgyűjtés során szerzett adatokat a Be. 201. §-ában írt feltételeknek kell megfeleltetni, amely a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos adatok elégséges szintű ismerete nélkül eleve aggályosnak tűnik.

Ehhez képest a megsemmisíteni indítványozott normaszöveg két helyen is használja a „más”, illetve a „másik” büntetőeljárás fogalmát, amely a jogalkalmazó számára szintén nem biztosít a jogbiztonság követelményét kielégítő egységes jogértelmezést. A törvény szövegéből még az is következhethetne, hogy az eredeti célszeméllyel szemben alkalmazott különleges eszköz útján nyert adat más személy ellen indult büntetőeljárásban is felhasználható. Ez viszont alapjaiban szemben áll a célhoz kötöttséggel szemben támasztott elvárásoknak.

A megsemmisíteni indítványozott normaszöveg értelmezésével kapcsolatban a különböző testületi és jogirodalmi álláspontok is ellentmondásosnak tűnnek. A „Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára” című kiadvány olyan nézetet képvisel, hogy a titkos információgyűjtéssel összefüggő adatok büntetőeljárás során történő felhasználására lényegében „nincs szabály”.

A Legfelsőbb Bíróság egyes döntéseit tartalmazó Bírósági Határozatok című kiadvány 2004/8. számának Fórum rovata a Be. 70/B. § (1) bekezdését érintően az alábbiakat tartalmazza: „[A] Be. 70/B. § (1) bekezdésében felsoroltak nem jogosultak megismereni az államtitkot, vagy a szolgálati titkot képező határozatot, amelyben a bíróság (nyomozási bíró) vagy külön törvényben erre feljogosított más szerv engedélyezte a titkos adatszerzést. Egyébként az ilyen határozat általában nem is tartalmaz a büntetőeljárás szempontjából lényeges adatokat.”

Ezzel szemben a Legfőbb Ügyészség Ig.770/2003.Legfü. szám alatt a Be. alkalmazásainak egyes kérdéseiről kiadott emlékeztetője a 377. pontban egyrészt rögzíti, hogy a nyomozás során titkosan szerzett adatot az ügyész a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használja fel, ha az mással nem pótolható. Majd a 378. pontban kifejtésre kerül, hogyha az ügyész a titkosan szerzett adatot a büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználja, az adat államtitok jellege megszűnik, kivéve, amikor az adat a megszerzés módjától függetlenül államtitok. Ugyanezen helyen rögzítik azt az álláspontot is, hogy a titkos adatszerzésről készült, az iratokhoz csatolt okirat, továbbá a titkos adatszerzés során megszerzett adat megismerésére – bár a Be. 205. §-ának (2) bekezdése és a 206. §-ának (1) bekezdése ebben a kérdésben mintha nem

volna összhangban egymással – a gyanúsított és a védő az általános szabályok szerint jogosult.

Egyértelműnek tűnik tehát, hogy a Legfelsőbb Bíróság és a Legfőbb Ügyészség álláspontja közel sem tekinthető ebben a kérdésben egymáshoz közel állónak.

A jogirodalomban is a legkülönbözőbb nézetek kerültek ebben a körben közlésre. E helyütt az adott témában kiemelkedő jártasságot felmutató és számos publikációt közzétett Nyíri Sándor a Belügyi Szemle 2005/6. számában „A titkosan szerzett adat felhasználása a büntetőeljárásban” című cikkére utalunk, amely a következő gondolattal zárul: „A titkos információgyűjtés eredményének felhasználására a törvény nem tartalmaz szabályt. Az intézmények (mármost a titkos információgyűjtés és titkos adatszérés) rokonsága miatt „az ügyészségnek a titkos információgyűjtés eredményének felhasználásakor is a Be. szabályait kellene alkalmazni.”

Mindehhez ismerni kell az e körben eddig folytatott bírói gyakorlatot is, amely a titkos információgyűjtés bizonyítékként történő felhasználása tekintetében megelégedett egy ún. bírói igazolás beszerzésével. Ennek egyrészt jogszabályi alapja nincs, másrészt csak részleges információt tartalmaz az engedélyező határozat tartalmából, melyből a perbíróság közvetlenül nem ellenőrizheti a célhoz kötöttség meglétét. Nagyon gyakran a bírósági határozat nem is tartalmazza a bűncselekmény megnevezését, pusztán visszautal a rendőrség indítványára, hogy az abban foglaltakra tekintettel ad engedélyt a különleges eszköz alkalmazására. Így lényegében a fenti bírói igazolást készítő személy van abban a helyzetben, hogy összevesse az indítvány és a bírói határozat tartalmát, amelyből a saját megítélése szerint elégségesnek tartott adatot közöl az eljáró bírósággal.

Az Alkotmánybíróság a 47/2003. (X. 27.) AB határozatában is kifejtette, hogy adott esetben, ha a feltárt jogi hiányosságok feloldása meghaladja a jogalkalmazó értelmezési kompetenciáját, számos kollízió pedig jogértelmezés útján csak önkényesen, esetlegesen, kiszámíthatatlan módon oldható fel, akkor jogalkalmazói értelmezésnek már nem lehet helye. Ez utóbbi, mármint a jogalkalmazói értelmezés ugyanis csak olyan működőképes jogszabályra épülhet, amely világosan kijelöli az adott jogintézmény célját, alkalmazásának kereteit, szempontjait és rendjét. A pusztán jogértelmezésben jelentkező ellentmondás nyilván nem elégséges ahhoz, hogy sor kerülhessen az Alkotmánybíróság eljárására, azonban a jogi szabályozással szemben alapvető kíváncsi a jogbiztonság, a normavilágosság, kiszámíthatóság követelményeinek megtartása, ezért ha ebben a körben az Alkotmányban biztosított alapjogok sérelme merül

fel, akkor feltétlenül indokolt az Alkotmánybíróság véleménynyilvánítása.

Kétségtelen, hogy a titkos információgyűjtés jellegét, részben céljait tekintve eltér a titkos adatszerezéstől. A bizonyíték beszerzés speciális, sajátos, az alapjogokat igen jelentősen érintő módjára figyelemmel azonban mindenképpen megkövetelendő, hogy az eljárás törvényessége a részletekbe menően igazolható legyen. A titkos információgyűjtés törvényes volta, különösen a célhoz kötöttség csak akkor ellenőrizhető teljes körűen, ha a Be. 206. § (1) bekezdésében foglalt előírást az ügyész a titkos információgyűjtés tekintetében is maradéktalanul teljesíti.

A törvényes vád fogalma a jogi szabályozás és a joggyakorlat terén egyaránt kellően kidolgozott. Álláspontunk szerint, mivel a törvény az ügyész számára ír elő kötelező rendelkezést – amely a Be. bizonyítási teherrel kapcsolatos álláspontjának is tökéletesen megfelel –, arra nézve, hogy a különleges eszközök használata esetén az ügyben eljáró bíróság számára csatoljon különböző dokumentumokat, ezek egyértelműen a vádirat kötelező mellékleteinek tekintendők. Ezek hiánya ugyanis nem teszi lehetővé a fentiekben kifejtetteknek megfelelően a törvényes bizonyítás teljes körű lefolytatását.

Utaltunk már arra is, hogy a „pre-nyomozati” szakban a különleges eszköz alkalmazására tett indítványról szóló bírósági határozat nagyon gyakran pusztán visszautal az engedélyezés jogcímét és indokát tekintve az indítványban foglaltakra. Megítélésünk szerint ez sérti az Alkotmánynak a bírói függetlenséggel kapcsolatos rendelkezéseit is. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ugyanis a bírósági döntéshozatal pusztán formális értelemben vett ellátása nem felel meg az alkotmányossági követelményeknek. A bírói munka alapvető lényege ugyanis, hogy a döntés mérlegelésen és ahhoz kapcsolódóan a döntést megalapozó, azt legitimáló indokoláson alapuljon. A jogviszonyokat eldöntő bírói eljárás ugyanis nem szólhat más szervek elhatározásának formális jóváhagyásáról, vagyis nem lehet más szervek döntéseinek formális megjelenítője [39/1997. (VII. 1.) AB határozat].

A bűnmegelőzés mint alkotmányos cél megköveteli a közrend, közbiztonság védelmében a hathatós eszközök alkalmazását. Ez azonban csak az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően történhet. A célra rendelt adatgyűjtés csak az Alkotmány 59. § (1) bekezdésében garantált adatvédelemhez való alapjoggal összhangban álló törvényi szabályozás mellett lehetséges.

A 24/1998. (VI. 9.) AB határozatban az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy az adatvédelemmel szoros összefüggésben álló információs önrendelkezési jog nem korlátozható, de a korlátozás csak akkor

alkotmányos, ha megfelel az Alkotmány 8. §-ából következő feltételeknek. A személyes adatok továbbítása, kezelése és felhasználása, az adatból új információ előállítása akkor tekinthető az Alkotmány 59. § (1) bekezdésével összhangban állónak, ha az ellenőrizhetőség érdekében garanciákat tartalmaz arra az esetre, amikor ezekre az aktusokra az érintett tudta és beleegyezése nélkül kerül sor (ABH 1998. 191, 194.). A 15/1991. (IV. 13.) AB határozat a személyes adatok feldolgozásának célhoz kötöttségét hangsúlyozva kiemelte, hogy az általánosságban, készletre történő adatgyűjtés és -tárolás nem tekinthető alkotmányosnak. (ABH. 1991. 40, 42–43.)

A Be. 206. § (3) bekezdés *b*) pontjában megfogalmazott *célhoz kötöttség* tekintetében az ítéltábla a következőket emeli ki.

A titkos információgyűjtés eredménye konkrét büntetőeljárásban való felhasználásának alapvető feltétele, hogy a külön törvény [a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 58. § (1) bekezdése, a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 69. § (1)–(3) bekezdései] szerint fogantatott különleges eszközök alkalmazásának célja megegyezzen a büntetőeljárásbeli felhasználás céljával.

A célhoz kötöttség fogalma három fő részből épül fel. Az első releváns elem, hogy milyen államhatalmi érdekből, milyen állami igény alapján kerül sor a különleges eszközök, másképp fogalmazva a titkos információgyűjtés alkalmazására. Ezen igények fakadhatnak például az állambiztonság védelméből vagy bűnüldözési érdekekből. A célhoz kötöttség másik fontos pillére, hogy konkrétan mely büntetőeljárást előzött meg a „pre-nyomozati” szakban folytatott titkos információgyűjtés, illetőleg milyen bűncselekmények bizonyítékainak beszerzése végett alkalmazzák a különleges eszközöket. A harmadik elem pedig az, hogy ki a célszemély, akire irányul a titkos információgyűjtés.

Az indítványt tévő tanács rámutat arra is, hogy a titkos információgyűjtés során alapvetően nem a célzott bűncselekmény, hanem a különleges eszköz alkalmazására irányuló indítványban lévő esetleges operatív adatok, a bíróság határozata pedig alapvetően az engedélyező bíró személye miatt minősül államtitoknak. A tárgyaláson lefolytatott bizonyítási eljárás során az adatot minősítőnek, illetve az állam büntetőigényét érvényesítő ügyésznek döntenie kell: megismerhetővé (felhasználhatóvá) teszi-e, esetleg kivonatos, az érdemi államtitkot mellőző, de a bizonyítás szempontjából releváns adatokat mégis tartalmazó iratokat, vagy, ha az államtitok megőrzéséhez fűződő érdek megelőzi a bűnüldözési érdeket, úgy mellőzi az azokra történő hivatkozást. Az alapvető alkotmányos jogok érvényre jutása érdek-

ben a célhoz kötöttséget kiterjesztően értelmezni nem lehet.

Az Alkotmány 57. § (3) bekezdésével kapcsolatban az indítványt tevő tanács az alábbiakra kíván rámutatni. A tisztességes eljárásnak az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről készült Római Egyezmény kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvényben (Egyezmény) és az Alkotmányban nem nevesített, de általánosan és nem vitatottan elismert eleme a fegyverek egyenlőségének elve, amely a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és álláspontját kialakíthassa [6/1998. (III. 11.) AB határozat]. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen.

Az Alkotmánybíróság fent hivatkozott határozatának és az ehhez kapcsolódó nemzetközi dokumentumoknak megfelelően a „fair trial” (tisztességes eljárás) olyan minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára, lehet az eljárás „méltánytalan” vagy „nem tisztességes”.

Az Alkotmánybíróság előbb felhívott határozata rámutatott arra, hogy az eljárásban szereplő adatok és dokumentumok megismerése és megfelelő biztosítékok között birtoklása is a mindenképpen biztosítandó jogok közé sorolható. Az Alkotmánybíróság határozatát követően a hatályos Be. 70/C. §-ában lényegében maradéktalanul átvette ezt az iránymutatást, amikor a normaszövegben is megteremtette annak lehetőségét, hogy a vád és a védelem most már törvényes körülmények között juthasson akár államtitkot képező iratok birtokába is.

Kétségtelen, hogy az Alkotmánybíróság és a hivatkozott törvényszakaszc indokolása is utal arra, hogy az állambiztonsági érdek és ezen belül az államtitok védelme hagyományosan és nemzetközileg is elfogadott oka lehet e jog korlátozásának, természetesen csak egy demokratikus társadalomban szükséges mértékben. Az ítéltábla jogértelmezése szerint ez a korlátozás csak olyan mértékű lehet, amely feltétlenül szükséges és indokolt. A büntetőeljárás törvény szabad bizonyítási rendszere alapvetően megköveteli, hogy a kontradiktórium tárgyaláson felvett bizonyítás során a perben részt vevő felek eljárási jogai döntő és lényegi kérdéseket tekintve feltétlenül azonosak legyenek. Ellenkező esetben ugyanis a Be. 78. § (4) bekezdésében írt eljárási jogok lényeges korlátozása valósul meg.

A védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárás alapelv, amely az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A garanciális jog a büntetőeljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi igényt megismerje, arról álláspontját kifejtthesse, az igénnyel szembeni érveit felhozassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. E jog tartalmát képezik a védő azon eljárási jogosítványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik [25/1991. (V. 18.) AB határozat].

Az Alkotmánybíróság következetes felfogása szerint az Alkotmány 57. § (3) bekezdésében biztosított védelemhez való jog a terhelt és a védő jogaiban ölt testet. A terheltnek joga van ahhoz, hogy saját magát védje és ahhoz is, hogy választása szerint védőt vegyen igénybe. A védelemhez való jog alkotmányos megítélése így csakis a terhelt és a védő jogainak együttes szemlélete alapján lehetséges [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 93; 14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 256; 17/2005. (IV. 28.) AB határozat, ABK 2005. április 218, 223].

Mindezek előrebocsátása azért is indokolt, mert a 6/1998. (III. 11.) AB határozatban a hatékony és megfelelő felkészülést biztosító védelemhez való jognak és ezzel összefüggésben a tisztességes eljárásnak a fegyverek egyenlősége elvének megvalósulását illetően van jelentősége. A fegyverek egyenlőségének feltétele, hogy az ügyben releváns adatokat a vád, a terhelt és védő ugyanolyan teljességben és mélységben ismerhessék meg. Az Alkotmánybíróság következtetésként megállapította: „[A] védelemhez való jog és a fegyverek egyenlősége az összes olyan dokumentum birtoklására és szabad használatára kiterjed, amellyel a vád is rendelkezik.” (ABH. 1998, 91, 100.)

Az ítéletábra röviden utalni kíván „a tisztességes eljárásához való jog” fogalmával kapcsolatban kialakított álláspontokra. Az Alkotmánybíróság gyakorlata azt mutatja, hogy azokban az esetekben, ahol a konkrét alkotmányos jogok (alapjogok vagy egyéb alkotmányos rendelkezések) sérelme merül fel, az alkotmányossági vizsgálat iránya alapvetően nem a jogállamisággal való ellentét, hanem a nevesített jogok oldaláról történik. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy „a jogállamiság alkotmányos deklarálása tartalmi kérdésekben továbbutal az egyéb nevesített elvekre és jogokra” [32/1991. (VI. 6.) AB határozat, ABH 1991, 146, 158.].

Másik határozatában az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy ha az alkotmányban tételesen rögzített

jog sérelme az eldöntendő kérdés, elsősorban az alkotmány alapjogi katalógusa az irányadó (799/E/1998. AB határozat). E megállapításokból azonban nem lehet levonni olyan következtetést, hogy az alapjogi kérdések kikerülnek a jogállam értelmezési köréből. Mindössze arról van szó, hogy a jogállami klauzula tisztán alapjogi kérdésben akkor lép be, ha egyéb nevesített elv vagy jog az alkotmány tételes rendelkezéseiben nem szerepel. Tipikus példája ennek a tisztességes eljárásához való jog. Ezt a jogot az alkotmány szövege nem tartalmazza. Az Alkotmány 57. § (1) bekezdésében foglalt, a független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyalásához való jogból ugyan következik a tisztességes eljárásához való jog, ugyanakkor az Alkotmány 57. § (1) bekezdése nem fedi le teljes egészében a tisztességes eljárásához való jog alá tartozó garanciák összességét.

Amikor az Alkotmánybíróság első ízben felhívta e jogot, azt a már kihirdetett és Magyarországra is kötelező Egyezmény 6. cikk 1. pontjára utalva tette [75/1995. (XII. 21.) AB határozat]. A későbbiekben ez a jog az Alkotmány „szintjére” az Alkotmány 57. § (1) bekezdése és a jogállami klauzula együttes felhívásával került, a jogállamiság, amelynek tehát éppúgy része az eljárási garanciák biztosítása, mint a kihirdetett nemzetközi szerződések érvényesülése, és tulajdonképpen „megtámogatja” az Alkotmány 57. § (1) bekezdését az alapjog (a tisztességes eljárásához való jog) érvényesülése érdekében [43/1998. (I. 9.) AB határozat]. A strasbourgi bíróság gyakorlatából kitűnik, hogy a titkos információgyűjtés vonatkozásában a hangsúlyt elsődlegesen arra fektették, hogy az információszerezés ilyen módja törvényi szabályozáson alapult-e vagy sem (Valenzuela Contreras kontra Spanyolország, 1998.). Az így szerzett adatok bizonyítékként történő felhasználását illetően pedig akkor sérül az Egyezmény 6. cikkében írt szabályozás, ha a felhasznált bizonyítékok a fentiekben kifejtetteknek is megfelelően az eljárás egészének a tisztességes voltát kérdőjelezzik meg.

Ugyancsak egyértelmű a strasbourgi bíróság gyakorlata a tekintetben is, hogyha a titkos információ- és adatgyűjtés során beszerzett adatok bizonyítékká válnak, úgy azokat a védelem számára is megismerhetővé kell tenni. E körben hivatkozni lehet a Lüdi kontra Svájc esetre (BH. 1992/11.). A bíróság ebben az ítéletben hivatkozott állandó esetjogára, miszerint a bizonyítékot általában a vádlott jelenlétében, nyilvános tárgyaláson kell előterjeszteni, a kétoldalú érvek tükrében. Ez alól csak a védekezés jogának messzemenő figyelembevételével lehetnek kivételek. Ez a jogeset egyértelműen felhívja a figyelmet arra, hogy a titkosan megszerzett információt bizonyítékként az ügyfélegyenlőség és a védelmi jogok ma-

radéktalan tiszteletben tartásával lehet csak felhasználni.

A strasbourgi bíróság gyakorlatát illetően utalni kell a Rowe és Davis kontra Egyesült Királyság elleni ügyében kifejtettekre is, amelyben a bíróság megállapította, hogy az ügyben lefolytatott eljárás nem felelt meg az Egyezmény 6. cikk 1. pontjában meghatározott feltételeknek, amelyek alapján az ügyre vonatkozó egyetlen, akár a vádlottat terhelő, akár mellette szóló bizonyítékot sem lehet a védelemtől elzárni, és a bírósági eljárásban minden tekintetben biztosítani kell az esélyek egyenlőségét a tisztességes tárgyaláshoz való jog érvényesülése érdekében. A Jasper kontra Egyesült Királyság, illetve a Fitt kontra Egyesült Királyság elleni ügyben hasonló álláspontot alakított ki a bíróság, amikor kifejtette, hogy a bizonyítékokhoz való hozzájutás és e körben a védelem jogait érintő korlátozások esetén különös gonddal kell törekedni az esélyek egyenlőségének biztosítására.

Az indítványozó tanács álláspontja szerint a Be. 206. § (3) bekezdés alkotmányellenes szövegrésze mellett indokolt a bekezdés *a*) és *b*) pontjában írtak megsemmisítése is. Ezek ugyanis önmagukban már nem értelmezhetők. Az Alkotmánybíróság a 47/2003. (X. 27.) AB határozatában rámutatott arra, hogy a jogalkalmazó gyakorlat számára önmagában értelmezhetetlen, ezért az Alkotmánynak megfelelő módon

nem alkalmazható „normarészeket” akkor is meg kell semmisíteni, ha azok önmagukban nem alkotmányellenesek, ám az alkotmányellenesnek nyilvánított részek nélkül nem alkalmazhatók.

Megjegyzendő még, hogy a folyamatban lévő Be.-módosításnak (IM/Bünt/2005/125. számú tervezet) 95. § (7) bekezdésének az a rendelkezése, hogy a titkos információgyűjtésről a megyei bíróság elnöke ad igazolást, szintén nem felel meg az alkotmányos elvárásoknak. Jóllehet a korábbiakhoz képest részletesebb adatok közlését írja elő, megítélésünk szerint azonban a fent hivatkozottaknak megfelelően ez sem nyújt elegendő és megfelelő szintű garanciát a védelem számára. A szabályozás alkotmányellenessége a tervezet tekintetében is a fenti okok alapján megállapítható.

A Debreceni Ítéltábla a kifejtettekre tekintettel az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 38. § (1) bekezdése alapján a hivatkozott jogszabályhely alkotmányellenességének utólagos vizsgálatát kezdeményezte – a Be. 206. § (1) bekezdés *b*) pontjának megfelelően – az eljárás felfüggesztése mellett.

Debrecen, 2005. november 2.

Dr. Kardos Sándor, a tanács elnöke
dr. Gömöri Olivér, előadó bíró
dr. Háger Tamás, bíró